

18.12.2025

EOAK/7682/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Lotta Hämeen-Anttila

ASUNNOTTOMAN JÄTTÄMINEN ILMAN SOSIAALIPALVELUJA

Sisällysluettelo

1	ASIAN TAUSTA JA SELVITYSPYYNTÖ	1
2	SELVITYSAINEISTO	2
2.1	Sosiaalihuollon selvitys.....	2
2.2	Terveystenhuollon selvitys	3
3	RATKAISU	3
3.1	Keskeinen lainsäädäntö	5
3.2	Arviointini	5
3.3	Velvollisuus järjestää asiakkaan tarvetta vastaavat palvelut	5
3.4	Ilmoitusvelvollisuus ja laissa säädetyn asiakasprosessin noudattaminen	6
4	TOIMENPITEET	10
	LIITE.....	12
	Keskeinen lainsäädäntö	12

1 ASIAN TAUSTA JA SELVITYSPYYNTÖ

Kantelija arvosteli hyvinvointialueen, keskussairaalan ja siellä toimivien päivystävien ylilääkäreiden, sekä hyvinvointialueen sosiaalitoimen menettelyä päihdesairaiden asiakkaiden palvelujen järjestämisessä ja toteuttamisessa.

Kantelussa kuvataan nimeltä mainitsematta erityisesti yhden henkilön kohtelua. Kuvauksen mukaan poliisivankila on vuoden aikana majoittanut tätä henkilöä yli 200 yötä. Kantelijan mukaan henkilö on ollut vuoden ilman vakituista asuntoa, pääosin myös ilman toimeentuloa, ilman kunnollista hygieniahuoltoa ja kunnollista ruokapalvelua. Kirjoituksen mukaan henkilö juo itsensä joka päivä yli kolmen promillen humalaan käsidesillä ja sammuu jonnekin kaupungilla, jonka jälkeen poliisi huolehtii hänet putkaan.

Kantelussa esitettyjen väitteiden vakavuuden vuoksi päätin ottaa omana aloitteenani tutkittavakseni, miten kantelussa kuvatun kaltaisissa tilanteissa turvataan vaikeasti päihdesairaiden asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saaminen hyvinvointialueella.

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten pyysin, että hyvinvointialue toimittaa asian tutkimiseksi hankkimansa selvitykset ja antaa lausuntonsa asiassa.

2 SELVITYSAINEISTO

2.1 Sosiaalihuollon selvitys

Asiakaskertomusmerkintöjen perusteella asiakas ei kykene hakemaan hänelle soveltuvia palveluja tai sitoutumaan sosiaalihuollon asiakkuuteen. Kirjausten mukaan merkittävimmäksi esteeksi tälle kuvastuu kroonistunut, akuutti päihderiippuvuus. Päihdeproblematiikasta johtuen esimerkiksi asiakassuunnitelmien laatiminen ei ole onnistunut. Palvelutarpeen arvio asiakkaalle on tehty yhden kerran.

Asiakas on palvelutarpeen arvion jälkeen asunut kaksi kuukautta hyvinvointialueen vuokraamassa välivuokrausasunnossa, mutta tämä sosiaalipalvelu on päättynyt em. päihderiippuvuuden ja siitä johtuneiden ongelmien vuoksi. Tämän jälkeen asiakas on ollut asunnoton.

Kelan Kelmu-järjestelmän mukaan asiakas ei ole myöskään hakenut Kelan etuuksia lähiaikoina ja hän on hakenut perustoimeentulotukea viimeksi vuonna 2023.

Välivuokra-asunnon menettämisen jälkeen asiakas on viettänyt päivänsä kaupungilla ja käyttänyt päihteitä. Päihtymystilan vuoksi poliisi on usein ottanut asiakkaan talteen yöksi. Poliisivankilasta on tehty huoli-ilmoituksia, jotka ovat johtaneet siihen, että asiakas on joko ohjattu omatoimisesti menemään tai toimitettu aikuisten sosiaalityön ma. sosiaalityöntekijän pyynnöstä tai poliisin toimesta terveydenhuoltoon katkaisuhoidon.

Asiakirjapyyntöä koskevan seitsemän kuukauden aikana tämä on tapahtunut kaksi kertaa.

Selvityksen mukaan asiakas ei ole onnistunut saamaan asuntoa itsenäisesti tai työntekijän avustamana, eikä aikuisten sosiaalityöllä ole tarjota muuta sosiaalipalvelua kuin edellä mainittu välivuokraus, asumisen ohjaus itsenäisen asumisen tukemiseen.

Asiakkuushistorian perusteella asiakas ei kykene suoriutumaan itsenäisestä asumisesta, ja tästä syystä välivuokraus ja asumisen ohjaus ei ole riittävä palvelu asiakkaan asumisen tueksi.

Asiakkaan omatyöntekijä ma. sosiaalityöntekijä ja johtava sosiaalityöntekijä kävivät asiakkaan tilanteesta vuonna 2025 saapuneen sosiaalihuoltolain mukaisen huoli-ilmoituksen jälkeen keskustelun ja päätyivät molemmat siihen näkemykseen, että asiakas hyötyisi tilanteessa eniten päihdeasiakkaalle tarjottavasta asumispalvelusta. Tämä asia ei ole kuitenkaan edennyt yllä mainitun sitoutumattomuusproblematiikan takia aikuisten sosiaalityössä ja mielenterveys- ja päihdepalveluissa, eikä asiaa ole tämän vuoksi pystytty edistämään hyvinvointialueen sosiaalihuollon ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaan asumispalveluprosessin mukaisesti.

2.2 Terveystenhuollon selvitys

Selvityksen mukaan, potilaalta ei ole evätty hoitoon pääsyä päivystykseen tai sairaalaan päihtymystilan takia.

Selvityksen mukaan potilaalle kuten muillekin vastaavalla tavalla vaikeasti päihderiippuvaisille potilaille olisi hyvinvointialueen terveys- ja sosiaalipalveluissa järjestettävissä päihdevieroitusta mielenterveys- ja päihdeosastolla ja/tai laitostuntoutus ostopalveluna usean eri palveluntuottajan toimipaikoissa, päihdeettömyyttä tukeva avohoito asuinpaikkakunnan mielenterveys- ja päihdeyksikössä ja tarpeen mukainen tuettu asuminen päihdeettömässä yhteisöllisessä asumisyksikössä kuntoutuskodissa.

Mainittujen palveluiden käyttö perustuu potilaan vapaaehtoiseen suostumukseen.

3 RATKAISU

Katson hyvinvointialueen menetelleen asiakkaan sosiaalipalvelujen järjestämisessä lainvastaisesti ja virheellisesti siinä, että vastoin

- sote-järjestämislain 8 §:n 2 momenttia palvelujen saatavuudesta ei ole huolehdittu asiakkaiden palvelutarpeen mukaisesti
- sosiaalihuoltolain 4 §:n 2 momenttia sosiaalihuoltoa toteutettaessa ei kiinnitetty erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan edun toteutumiseen, eikä asiakas saanut 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla tarpeisiinsa nähden oikea-aikaista, oikeanlaista ja riittävää tukea
- sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momenttia asiakkaan kiireellisen avun tarvetta ei selvitetty laissa tarkoitettulla tavalla sen jälkeen, kun sosiaalihuolto on saanut tiedon siitä, että asiakas yöpyy toistuvasti poliisivankilassa

- sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:iä asiakas ei ole saanut välttämättömän huolenpidon turvaavia päätöksiä, eikä palveluja ole annettu laissa säädettyssä ajassa asioiden vireille tulemisesta
- sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 momenttia asiakas ei ole saanut kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvia sosiaalipalveluja siten, että hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ei olisi vaarantunut
- sosiaalihuoltolain 39 §:n 1 momenttia asiakkaalle ei laadittu asiakassuunnitelmaa
- sosiaalihuoltolain 4 §:ssä määriteltyä asiakkaan etua, hänen läheisverkostoaan ei kartoitettu sosiaalihuoltolain 43 §:n mukaisesti
- sosiaalihuoltolain 4 §:ssä määriteltyä asiakkaan etua ja 41 §:n 2 momentissa säädettyä, työntekijä ei ollut tarvittaessa yhteydessä asiakkaan omaisiin
- sosiaalihuoltolain 30 §:n 1 momenttia asiakkaan saama sosiaalihuolto ei ole ollut laadultaan hyvää

Laiminlyömällä soveltaa ja toimeenpanna useita keskeisiä haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan suojaksi säädettyjä oikeussäännöksiä hyvinvointialue on loukannut useita kantelussa mainitun asiakkaan perustuslain turvaamia oikeuksia.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa muihin nähden eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuusperiaatteeseen sisältyy mielivallan kielto ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Pykälän 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustelen ratkaisuni seuraavasti.

3.1 Keskeinen lainsäädäntö

Keskeinen lainsäädäntö on tämän päätöksen liitteenä.

3.2 Arviointini

3.2.1 Velvollisuus järjestää asiakkaan tarvetta vastaavat palvelut

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Totean, ettei minulla ole käytettävissäni olevan selvitysaineiston perusteella huomautettavaa asiakkaan terveydenhuollon palvelujen toteuttamisesta. Kiinnitän kuitenkin sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon ammattihenkilöiden huomiota sekä huoli-ilmoituksen tekemisen merkitykseen, että yhteistyön tekemiseen sosiaalihuoltolain 41 §:n mukaisesti.

Totean, että oikeutta asuntoon ei ole turvattu perustuslaissa yksilöllisenä oikeutena. Perustuslain 19 §:n 1 momentti asettaa kuitenkin julkiselle vallalle velvollisuuden turvata jokaiselle ihmisarvoisen elämän edellyttämä välttämätön huolenpito. Perustuslain 19 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Näkemykseni mukaan silloin kun kyse on terveydentilansa vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa olevasta henkilöstä, velvoitteet näiden oikeuksien edistämisestä saattavat viime kädessä edellyttää välttämättömän huolenpidon turvaamista asumisen sisältävän palvelun kautta.

Sosiaalihuollon selvityksessä on käyty läpi hyvinvointialueen käytössä olevia asumispalveluja ja asiakkaasta johtuvia syitä siihen, miksi kyseiset palvelut eivät hänelle sovellu tai niitä ei ole ollut mahdollista hänelle antaa.

Selvityksen mukaan

”asiakas ei kykene suoriutumaan itsenäisestä asumisesta, ja tästä syystä välivuokraus ja asumisen ohjaus ei ole riittävä palvelu asiakkaan asumisen tueksi.”

Asiantuntija-arvioiden mukaan

”asiakas hyötyisi tilanteessa eniten päihdeasiakkaalle tarjottavasta asumispalvelusta”

”Tämä asia ei ole kuitenkaan edennyt --- sitoutumattomuusproblematiikan takia.”

Korostan, että myös kaikkein vaikeimmin autettavissa olevilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus perustuslain mukaiseen ihmisarvoiseen kohteluun, välttämättömään huolenpitoon sekä riittäviin sosiaalipalveluihin.

Kun henkilö yöpyy 200 kertaa putkassa sen sijaan, että hänen käytössään olisi sosiaalihuollon järjestämiä asumispalveluja, on näkemykseni mukaan ilmeistä, etteivät käytettävissä olevat sosiaalipalvelut ole vastanneet asiakkaan tarpeita.

Olen useassa ratkaisussani painottanut, että hoitoon ja palveluihin kielteisesti suhtautuvien henkilöiden perusoikeuksien turvaaminen edellyttää, että käytettävissä olevat palvelut vastaavat mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan. Palvelujen järjestäminen siten, että ne eivät sovellu vaikeasti päihdesairaille henkilöille loukkaa myös henkilöiden yhdenvertaisuutta.

Yhdenvertaisuuslain mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain hallituksen esityksen mukaan epäsuotuisalla kohtelulla viitattaisiin sellaiseen menettelyyn, joko tekoon tai laiminlyöntiin, jolla menettelyn kohde asetetaan muihin nähden huonompaan asemaan. Kyse voi siten olla esimerkiksi --- jonkin yleisesti saatavilla olevan etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä tai rajoittamisesta (HE 19/2104 vp, s. 70).

Totean, että hyvinvointialue ei ole huolehtinut palvelujen saatavuudesta sote-järjestämislain 8 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla asiakkaiden palvelutarpeen mukaisesti.

Selvityksessä annettujen tietojen perusteella totean, että hyvinvointialue ei ole noudattanut sote-järjestämislain 4 §:n 1 momentin mukaista velvoitetta järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää.

Katson, että hyvinvointialue ei ole onnistunut huolehtimaan asiakkaan palvelutarpeen mukaisesta sosiaalihuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa siten kuin lain 8 §:n 2 momentissa on tarkoitettu.

Katson myös, ettei hyvinvointialue ole noudattanut hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:n 1 momenttia. Säännöksen mukaan hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta ja --- muun muassa järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta.

3.2.2 Ilmoitusvelvollisuus ja laissa säädetyn asiakasprosessin noudattaminen

Sen lisäksi, että asiakkaan tarvetta vastaavia palveluja pitää olla saatavilla, palveluprosessin pitää myös toimia siten, että asiakkaan on mahdollista saada tarvitsemansa palvelu.

Olen huolissani laillisuusvalvonnassa kohtaamastani ilmiöstä, jossa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden perusoikeuksia rikotaan, koska hyvinvointialue ei ole huolehtinut siitä, että käytettävissä on asiakkaan tarvetta vastaavia palveluja.

Erityisen huolissani olen siitä, millä tavoin sosiaalihuollon ammattihenkilöt ovat toimineet näissä tilanteissa (ks. esim. [6255/2024](#)). Jos hyvinvointialue ei järjestä laissa säädettyjä asiakkaan tarpeen mukaisia palveluja tulisi sosiaalihuollon ammattihenkilön tehdä viimekädessä valvontalain mukainen ilmoitus asiakkaan oikeuksien ja riittävien palvelujen turvaamiseksi.

Totean, että asiakas on sosiaalihuoltolain 3 §:ssä tarkoitettu erityistä tukea tarvitseva asiakas, jolla on ollut laissa tarkoitettulla tavalla erityisiä vaikeuksia saada tarvettaan vastaavia sosiaalipalveluja.

Korostan, että kun kyseessä on asunnoton, vaikeasti päihdesairas asiakas, joka ei ole viranomaisten tietojen mukaan kyennyt hakemaan ensisijaisia etuuksia eikä edes toimeentulotukea, viranomaisilla on erityinen vastuu toimia asiakkaan edun mukaisesti ja noudattaa tarkoin niitä lainsäädännöksiä, jotka on säädetty asiakkaan välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaamiseksi. Katson, että tässä tehtävässä ei ole onnistuttu voimassa olevien oikeusnormien edellyttämällä tavalla. Keskeisiä haavoittuvassa asemassa olevia asiakkaita suojaavia säännöksiä ei ole joko lainkaan noudatettu tai niiden soveltamisen jälkeen ei ole ryhdytty lain edellyttämiin toimenpiteisiin asiakkaan ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi.

Totean, että palvelujärjestelmän omaa tarvetta vastaavien toimintamallien noudattamisen vaarana on, että jokainen erillinen taho jättää erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ilman hänen tarvitsemiaan palveluja ja arvioi, että joku toinen taho voisi olla soveltuvampi taho palvelujen antamiseen. Korostan, että hyvinvointialue on viimekädessä vastuussa siitä, etteivät noudatetut käytännöt tosiasiaa johda kaikkein vaikeimmin autettavissa olevien asiakkaiden syrjivään kohteluun.

Asiakirjoista käy ilmi, että asiakkaalle eivät sovellu aikuissosiaalityön käytössä olevat sosiaalipalvelut ja päihdepalveluissa saattaisi olla sopivampia palveluja. Nämäkään eivät tosin ole käytettävissä, koska asiakas on "vääränlainen". Palvelujen saamatta jäämistä selitetään asiakkaan sitoutumattomuusproblematiikalla.

"eikä asiaa ole tämän vuoksi pystytty edistämään hyvinvointialueen sosiaalihuollon ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaan asumispalveluprosessin mukaisesti."

Olen useassa ratkaisussani kiinnittänyt vakavaa huomiota siihen, että erityisesti sosiaalihuollon päihde- ja mielenterveyspalvelujen saamiseen on kytketty lakiin perustumattomia mekanismeja, jotka kerta toisensa jälkeen johtavat siihen, että kaikkein eniten palveluja tarvitsevat henkilöt jäävät ilman perustuslain turvaaman ihmisarvoisen elämän edellyttämää välttämätöntä huolenpitoa.

Selvityksen perusteella nämä mekanismit ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että asiakas on jäänyt vaille tarvitsemiaan sosiaalihuollon palveluja. Olen useassa ratkaisussani todennut, ettei ole estettä sille, että hyvinvointialueet ottavat käyttöön toimintamalleja, joista ei ole suoraan laissa säädetty. Näin toimittaessa on kuitenkin huolehdittava siitä, etteivät toimintatavat johda lainvastaiseen toimintaan ja asiakkaiden perusoikeuksien loukkaamiseen.

Totean, että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön lähtökohtana on, että laissa säädettyt palvelut ja päätöksentekoprosessit turvaavat asiakkaille perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentin mukaisesti välttämättömän huolenpidon ja heidän tarvitsemansa riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Lähtökohtana ei ole, että asiakkaiden pitäisi olla sopivia tiettyihin sosiaalipalveluihin ja toimintakäytäntöihin. Vaikka yksittäisten palvelujen tavoitteena olisi asiakkaan terveyden suojeleminen siten, että niillä tuettaisiin asiakkaan päihteetöntä elämää, ei välttämättömän huolenpidon turvaavien palvelujen saamisen ehtoja saa asettaa siten, etteivät palvelut ole tosiasiallisesti kaikkein syrjäytyneimpien asiakkaiden käytettävissä.

Totean, että asiakkaan asioita käsiteltäessä on jätetty noudattamatta useita keskeisiä päätöksentekomenettelyyn liittyviä säännöksiä, joiden on tarkoitus turvata se, että kaikkein haavoittuvimmassakin asemassa olevat asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut.

Myönteistä on se, että asiakkaalle oli nimetty oma sosiaalityöntekijä ja hänen erityisen tuen tarpeensa oli tunnistettu. Asiakkuuden alussa hyvinvointialueella asiakkaalle saatiin järjestettyä asunto sekä asumista tukevia palveluja. Kun asumista ja välttämättömän huolenpitoa ei käytettyjen palvelujen avulla saatu turvattua, puutteellinen palveluvalikoima sekä menettelyyn liittyvät useat puutteet johtivat käytännössä siihen, että asiakas jäi heitteille.

Painotan, että asiakkaan välttämättömän huolenpidon turvaamiseksi ei ole riittävää, että hänen on periaatteessa mahdollista hakea toimeentulotukea tai käyttää tilapäismajoitusta, jos hän ei käytännössä kykene näin toimimaan, eikä hyvinvointialueella ole asumispalvelua, jonka avulla asiakkaan välttämättömän huolenpidon turvaava asuminen ja tarvittavat palvelut voitaisiin järjestää pitkäaikaisesti.

Asiakirjatietojen perusteella asiakkaalle ei tehty palveluista päätöksiä, koska hän ei niitä hakenut, eikä hänelle tehty asiakassuunnitelmaa koska

”Päihdeproblematiikasta johtuen esimerkiksi asiakassuunnitelmien laatiminen ei ole onnistunut. Palvelutarpeen arvio asiakkaalle on tehty yhden kerran.”

Totean, että päihteiden väärinkäyttö ei ole laissa tarkoitettu peruste sille, että asiakassuunnitelman saisi jättää tekemättä. Kun kyse on paljon palveluja tarvitsevasta erityistä tukea tarvitsevasta asiakkaasta, ei asiakassuunnitelman tekeminen ole laissa tarkoitetulla tavalla ilmeisen tarpeetonta. Lain mukaan tarkoitus on, että suunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan kanssa, mutta suunnitelmaa ei saa jättää tekemättä sillä perusteella, ettei sen tekemistä ole kyetty tekemään esimerkiksi asiakkaan huonon kunnon takia yhteistyössä.

Suunnitelma tulee pyrkiä tekemään yhteistyössä heti kun se on mahdollista ja saatujen tietojen perusteella on myös arvioitava, onko asiakkaalla tarve saada apua asioidensa hoitamiseen (esimerkiksi edunvalvoja, välitystili taikka edunvalvontavaltuutettu).

Korostan, että asioiden vireille tuloa koskeva sääntely ja siitä aiheutuva sosiaalihuollon velvollisuus selvittää asiakkaan palveluntarve koskee myös päihdesairaita henkilöitä. Jos asiakkaalle ei ole tarjota hänen tarvettaan vastaavia palveluja tai hän ei ole halukas ottamaan tarvitsemiaan palveluja vastaan on tarvittaessa moniammatillisesti pohdittava, mitä vaihtoehtoja on käytettävissä.

Asiakkaan tilanteessa häntä koskevat palvelupäätökset olisi tullut valmistella ja tehdä noudattaen, mitä sosiaalihuoltolain 46 §:ssä on säädetty hoidon ja huolenpidon turvaavista päätöksistä. Asiakkaan edun mukaista olisi ollut, että päätöksenteon valmistelussa olisivat olleet mukana sekä terveydenhuolto, että tarpeen mukaan asiakkaan läheiset. Katson, että asiakkaan asioita käsiteltäessä on menetelty virheellisesti ja lainvastaisesti myös siltä osin, ettei asiakkaan läheisiä ole otettu laissa edellytetyllä tavalla huomioon valmistelua ja päätöksiä tehtäessä.

Kun asioiden vireille tuloon, soveltuvien palvelujen hankkimiseen eikä päätöksentekoon ole kiinnitetty asianmukaisesti huomiota, ei asiakas ole saanut hänelle kuuluvia palveluja lain edellyttämässä ajassa. Valtaosin kyse on ollut kiireellisen avun tarpeesta, ja apu olisi tullut järjestää viipymättä.

Yksittäisen työntekijän toiminnan moitittavuutta arvioidessani olen ottanut huomioon, että toimintakäytäntö on pysynyt pitkään samana ja ettei asiakkaalle soveltuvia asumispalveluja ollut käytännössä annettavissa, koska hyvinvointialue ei ollut huolehtinut soveltuvien palvelujen saatavuudesta.

Totean, että useat työntekijät ovat vastoin valvontalain 29 §:n 2 momenttia jättäneet ilmoittamatta epäkohdista ja toiminnan lainvastaisuudesta. Käytettävissäni olleen aineiston perusteella käsitykseni on, että ilmoitusvelvollisuutta ei ole riittävästi tunnettu, eivätkä ainakaan kaikki työntekijät olleet ymmärtäneet, että toiminta on ollut lainvastaista.

Virheiden vakavuuden vuoksi painotan jokaisen virkamiehen velvollisuutta noudattaa voimassa olevia oikeusnormeja. Ottaen huomioon asiakkaan saaman palvelun huonon laadun sekä sen, ettei asiakkaalle ole kyetty turvaamaan ihmisarvoisen elämän edellyttämiä palveluja korostan seuraavaa.

Totean, että hyvinvointialue on vastuussa sekä siitä, että työntekijät tuntevat ilmoitusvelvollisuuden, että siitä, että heillä on riittävä lainsäädännön osaaminen ja tarvittava juridinen ja sosiaalityön tuki työssään.

Jokainen viranhaltija ja julkista tehtävää suorittava työntekijä on omalta osaltaan vastuussa siitä, että haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat saavat heille lain mukaan kuuluvat palvelut. Jos hyvinvointialue ei noudata voimassa olevia oikeusnormeja, eikä virkamies omalla toiminnallaan pidä huolta siitä, että asiakas saa hänelle lain mukaan kuuluvat palvelut ja välttämättömän huolenpidon, tai asiakkaan perusoikeuksia rikotaan muulla tavoin, voi virkamies joutua virkavastuuseen omasta toiminnastaan.

Tällaisten tilanteiden välttämiseksi ja asiakkaiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi tulisi näissä tilanteissa aina käyttää lakisääteistä oikeutta ilmoittaa asiasta valvontaviranomaiselle tai tehdä asiasta kantelu. Tämä koskee myös tilanteita, joissa hyvinvointialueella ei ole tarjolla riittävästi palveluja.

Painotan kunkin ammattihenkilön virkavastuuta omassa tehtävässään.

Hyvinvointialueen johdolla on kokonaisvastuu siitä, että henkilökunnan on toiminnassaan mahdollista noudattaa voimassa olevia oikeusnormeja.

Edellä esittämäni johdosta muistutan sekä hyvinvointialueen johtoa että muuta henkilöstöä rikoslain 40 luvun 9 ja 10 §:ssä säädetystä virkavastuusta.

Näkemykseni mukaan tämän asian tutkinnassa havaitut epäkohdat hyvinvointialueen toiminnassa tulee korjata viipymättä ja huolehtia siitä, että toiminta on lainmukaista.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n mukaan, jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen tai asian saattaminen kurinpitomenettelyyn ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa valvottavalle huomautuksen vastaisen varalle.

Annan hyvinvointialueelle eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:ssä tarkoitetun huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3 selostetuista lainvastaisista ja virheellisistä menettelyistä ja laiminlyönneistä.

Pyydän hyvinvointialuetta ilmoittamaan minulle **27.2.2026** mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt päätökseni johdosta.

Pyydän myös ilmoittamaan, millä tavoin hyvinvointialue on varmistanut, etteivät edellä toteamani virheet toistu muiden asiakkaiden kohdalla. Pyydän samalla antamaan tiedon siitä, millä tavoin päätökseni kannanotot on saatettu niiden sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tietoon, jotka tehtävissään tietoa tarvitsevat.

Pyydän lähettämään nämä selvitykset viimeistään **27.2.2026**.

LIITE

KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Velvollisuus järjestää yhdenvertaisesti riittävät sosiaalipalvelut

Perustuslain 19 §:ssä säädetään oikeudesta sosiaaliturvaan ja välttämättömään huolenpitoon. Pykälän 1 momentissa on turvattu jokaiselle oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kysymyksessä on suoraan sovellettava perustuslain säännös, johon jokainen voi välittömästi vedota. Oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on viimesijainen siinä mielessä, että se tulee sovellettavaksi, jos henkilö ei itse tai muiden avulla pysty huolehtimaan toimeentulostaan ja huolenpidostaan. Toisaalta säännös turvaa ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän tuen ja huolenpidon, joka yhteiskunnan on kaikissa olosuhteissa taattava jokaiselle.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveysterveystilapalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa muihin nähden eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuusperiaatteeseen sisältyy mielivallan kieltä ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen, (SopS 19/1990) 14 artiklan mukaan yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää. Syrjintäkieltoa sovelletaan myös kansalliseen lainsäädäntöön perustuviin oikeuksiin sopimuksen 12. lisäpöytäkirjan nojalla, jossa taataan "laissa tunnustetuista oikeuksista nauttiminen".

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (sote-järjestämislaki) 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakasta.

Sote-järjestämislain 8 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Säännöksen 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa.

Järjestämisvastuun sisällöstä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta, hyvinvointialueen asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä muun muassa järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta.

Sosiaalihuoltoasian vireilletulo

Sosiaalihuoltolain 34 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeessa olevasta henkilöstä.

Sosiaalihuoltolain 2 §:n mukaan jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään.

Sosiaalipalvelujen tarpeen selvittäminen

Sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaan, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Läheisverkoston kartoittaminen

Sosiaalihuoltolain 43 §:n mukaan läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sen selvittämistä, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen. Läheisverkoston kartoittaminen toteutetaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tai tarvittaessa muulloin asiakkuuden aikana. Kartoittamisen voi tehdä ilman asiakkaan suostumusta vain, jos:

- 1) asiakas on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään ja turvallisuudestaan ja tieto on välttämätön palvelutarpeen selvittämiseksi; tai
- 2) tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan kartoittamisen yhteydessä selvitetään tarvittaessa omaisten ja läheisten mahdollinen tuen tarve.

Monialainen yhteistyö

Sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään monialaisesta yhteistyöstä

Säännöksen 1 momentin mukaan palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

Säännöksen 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelman tekemisestä on säädetty sosiaalihuoltolain 39 §:ssä

Pykälän 1 momentin mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa noudattaen 36 §:n 4 ja 5 momentissa säädettyä.

Pykälän 3 momentin mukaan asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Suunnitelman sisältö on sovittava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palvelujen ja tukitoimien kanssa. Velvollisuuteen laatia suunnitelma sekä suunnitelman sisältöön ja asiaan osallisiin sovelletaan lisäksi, mitä niistä erikseen säädetään. Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, asiakkaan suostumuksella voidaan laatia sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukitoimia koskeva yhteinen suunnitelma, jossa on suunnitelman laatimiseen ja käyttöön nähden tarpeellisia tietoja. Yhteisen suunnitelman laatimisesta ilman asiakkaan suostumusta säädetään erikseen.

Jos asiakkaan tukena toimii omaisia tai muita läheisiä henkilöitä, heidän tukemiseensa liittyvä suunnitelma laaditaan tarvittaessa erikseen.

Välttämättömän hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset

Sosiaalihuoltolain 12 §:ssä säädetään välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaamisesta.

Säännöksen 1 momentin mukaan jokaisella hyvinvointialueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella henkilöllä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta, ellei muualla laissa toisin säädetä.

Hoidon ja huolenpidon turvaavista päätöksistä säädetään sosiaalihuoltolain 46 §:ssä. Sosiaali- ja terveysministeriön soveltamisoppaassa ([STM-2024](#)) säännöksen sisältöä on kuvattu muun muassa seuraavasti.

Sosiaalihuoltolain 46 §:ssä säädetään päätöksentekomenettelystä, jolla turvataan erityistä tukea tarvitsevan --- asiakkaan välitön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys. Menettelyä on käytettävä, jos se on asiakkaan edun mukaista. --- Mielenterveyskuntoutujat saattavat tarvita keskitettyä päätöksentekoa sosiaalipalveluista sairaalajakson jälkeen tai vaikeasti päihdeongelmainen henkilö hoitojakson toteutumisen jälkeen, jolloin on tärkeää varmistaa sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä muiden hallinnonalojen palvelujen yhteensopivuus. Terveystuhoollon toteuttaminen ei edellytä sosiaalihuollon päätöksiä, mutta hoitosuunnitelmien yhteensovittaminen sosiaalipalveluja koskevan päätöksenteon kanssa on tärkeää.

Hyvinvointialueella on siis ehdoton velvollisuus huolehtia siitä, että haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo turvataan ja että asiakas saa terveytensä ja kehityksensä kannalta välttämättömät palvelut. --- Säännöstä voidaan toteuttaa tekemällä yksi, kokoava päätös tai samassa yhteydessä useampia erillisiä päätöksiä. - -- Päätöksen/päätökset tekee omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevä hyvinvointialueen viranhaltija, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus.

Aika, jonka kuluessa sosiaalipalveluja koskeva päätös on toimeenpantava

Sosiaalipalvelujen myöntämisestä ja oikeudesta palveluihin säädetään sosiaalihuoltolain 45 §:ssä. Sosiaalihuoltolain 45 §:n 2 momentin mukaan sosiaalipalveluja koskeva päätös on toimeenpantava viimeistään kolmessa kuukaudessa asian vireilletulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästykselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

Lain mukaan pääsäännöt ovat, että päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä. Asiakkaan palveluntarpeesta riippuen laki voi siis edellyttää päätöksen toimeenpanolle lyhyempää aikaa kuin kolme kuukautta.

Asiakkaan edun huomioon ottaminen

Sosiaalihuoltolain 4 §:n mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin;

asiakkaan itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden vahvistumisen sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;

tarpeisiin nähden oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen;

mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan;

kielellisen, kulttuurisen sekä uskonnollisen taustan huomioimisen;

toivomuksia, taipumuksia ja muita valmiuksia vastaavan koulutuksen, väylän työelämään sekä osallisuutta edistävän toiminnan;

asiakassuhteen luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan asiakkaan kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen.

Erityisen tuen tarve

Sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaan laissa tarkoitetaan:

3) erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä ja asiakkaalla henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), jäljempänä vanhuspalvelulaki, 3 §:ssä säädetään.

Erityisen tuen tarpeen huomioon ottamisesta on säädetty muualla laissa muun muassa seuraavasti.

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen, neuvontaan ja ohjaukseen, erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tarpeisiin ja toivomuksiin sekä heidän itsemääräämisoikeutensa kunnioittamiseen. (SHL 4 §:n 2 mom., 6 §:n 1 mom., 8 §:n 2 mom. ja 36 §:n 4 mom.)

Virkavelvollisuuden rikkominen

Rikoslain (39/1889) 40 luvussa säädetään virkarikoksista.

Virkavelvollisuuden rikkomisesta säädetään luvun 9 §:ssä.

Jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin edellä tässä luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Virkamies voidaan tuomita myös viralta pantavaksi, jos hän on syyllistynyt 1 momentissa mainittuun rikokseen rikkomalla jatkuvasti tai olennaisesti virkavelvollisuutensa ja rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä.

Tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisesta säädetään luvun 10 §:ssä

Jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta varoitukseen tai sakkoon.